

REDIGERET AF
JEPPE BACH
NIKOLAJSSEN

KIRKE OG ØVRIGHED

I ET PLURALISTISK SAMFUND

KIRKE OG ØVRIGHED I ET PLURALISTISK SAMFUND

REDIGERET AF
JEPPE BACH
NIKOLAJSSEN

KOLON

Indhold

Forord

Jeppe Bach Nikolajsen · 5

Toregimentelæren i kritisk perspektiv

- 1 Kritikken af toregimentelæren i nyere amerikansk teologi
Refleksioner for en kirke engageret i mission
Andreas Østerlund Nielsen · 9
- 2 Paul Althaus' forståelse af Luthers toregimentelære
En tysk misforståelse?
Kurt Christensen · 25

Toregimentelæren i systematisk perspektiv

- 3 Luthers tale om kirkens usynlighed
En kritisk analyse
Harald Hegstad · 45
- 4 Opgøret med den magtfuldkomne kirke
Anliggendet i Luthers adskillelse af de to regimenter
Asger Chr. Højlund · 63
5. Vær da fullkomne!
Bergprekenen og den kristnes liv i verden ifølge Luther
Knut Alfsvåg · 82
6. Den verdslige øvrighed
Det fjerde bud og det første bud
Agnete Raahauge · 100

Toregimentelæren i nutidigt perspektiv

8. Kirke, øvrighed og pluralistisk samfund
Jeppe Bach Nikolajsen · 117
9. Kirkens engasjement i et pluralistisk samfund
Gunnar Heiene · 137
10. Efterfølgelse och ansvar för världen
Dietrich Bonhoeffers kritik og förnyelse av tvårikeläran
Torbjörn Johansson · 155

Bidragssydere · 177

Indeks · 178

Forord

Toregimentelæren er et af de mest omstridte aspekter inden for luthersk teologi. Den anses for at repræsentere en farlig adskillelse af det åndelige liv fra det konkrete liv i samfundet, så evangeliet i sidste ende absolut intet har at gøre med det jordiske liv, men alene skal sikre den evige frelse. Denne lære har således vist sig at passivere kirken i dens forhold til presserende samfundsproblematikker, og læren bidrog da også til, at så mange tyske kristne kun i ringe grad undsagde nazismen. Alligevel anser mange lutherske teologer toregimentelæren for at være den afgørende nøgle til at forstå kirkens rolle i samfundet.

I denne bog spørges helt grundlæggende: Hvad mente Luther egentlig med sin tænkning om de to regimenter? Hvad var det for en kirke, som han så for sig? Hvad var dens forhold til øvrigheden? Og hvad var øvrighedens rolle i samfundet? Rummer denne lære et potentiale for, at kirken kan agere og tydeliggøre sin stemme i et senmoderne pluralistisk samfund? En række skandinaviske teologer, som repræsenterer forskellige teologiske positioner, drøfter her disse og andre spørgsmål.

Langt størsteparten af bogens bidrag blev præsenteret på en konference, som blev afholdt på Menighedsfakultetet i Aarhus i 2016. Denne konference var en del af Menighedsfakultetets markering af reformatjonsjubiléet. Det har været ambitionen, at markeringen ikke blot skulle være bagud-, men også fremadskuende. I bogens første del præsenteres kritikken af toregimentelæren, mens anden del behandler læren historisk og systematisk og endelig omhandler tredje del toregimentelæren i lyset af nutidens nordiske samfund.

Bogen udgives, fordi der eksisterer et stort behov for at gennemtænke forholdet mellem kirke, øvrighed og samfund. Dette er i særdeleshed nødvendigt i betragtning af den pluraliseringsproces, som de nordiske lande har gennemgået i de seneste årtier, og som de fortsat står midt i. På baggrund af dialog med forlaget har bogen fået titlen *Kirke og øvrighed i et pluralistisk samfund*, selvom det blot er bogens sidste del, som i udpræget grad relaterer sig til nutidens nordiske pluralistiske samfund, og selvom bogens bidragsydere givetvis forholder sig ganske forskelligt til pluraliseringsprocesserne i de nordiske samfund.

Toregimentelæren i kritisk perspektiv

Kritikken af toregimentelæren i nyere amerikansk teologi

Refleksioner for en kirke engageret i mission

ANDREAS ØSTERLUND NIELSEN

Indledning

Kirker og missionsorganisationer i Danmark mangler brugbar teologisk refleksion over forholdet mellem kirke og samfund. Det gælder for eksempel, når de skal forholde sig til den aktuelle flygtningesituation. Den toregimentelære, som de har ved hånden, giver ikke adækvate teologiske begreber og perspektiver til at være kirke og missionsorganisation i integreret mission.¹ Det er de forudsætninger og den påstand, der ligger bag denne artikel. Med henvisning til kritik af toregimentelæren fremført i en nyere nord- og sydamerikansk teologisk kontekst vil jeg søge at godtgøre denne påstand. Efterfølgende peger jeg på alternativer til toregimentelæren i form af mere dynamiske begreber og synsvinkler på forholdet mellem kirke og samfund. Den underliggende problemstilling for denne artikel er altså: Hvilke teologiske begreber og perspektiver med relation til spørgsmålet om forholdet mellem kirke og samfund kan hjælpe kirker og missionsorganisationer i integreret mission?

1 I en drøftelse af den lutherske toregimentelære er det nødvendigt at skelne mellem Luthers egne tanker og senere tiders brug og misbrug af disse. Her er jeg imidlertid optaget af kirkernes og missionsorganisationers aktuelle teologiske beredskab, ikke af, hvorvidt det stammer fra Luther selv eller fra virkningshistorien. Jeg refererer derfor uden skelnen bredt til *toregimentelæren*.

Kirke i integreret mission

I løbet af de sidst fyrrer år er integreret mission – også kaldet holistisk mission – blevet et samlingspunkt for den traditionelt teologisk konservative lejr i Lausanne og den traditionelt liberale lejr i Kirkernes Verdensråd, når det gælder spørgsmålet om at være kirke i Guds mission.² Det har ført til, at vi, som op gennem det tyvende århundrede har lagt hovedvægten på forkyndelse, nu igen er blevet optaget af diakoni og socialt arbejde. Det tvinger os til også at forholde os til de strukturelle årsager til den enkeltes nød og problemer. På samme måde er de, som op gennem det tyvende århundrede har været optaget af udviklingsarbejde og politisk teologi, nu begyndt at spørge: Hvad er den kristne identitet i det, vi gør? Hvad betyder korset for nødhjælp og udvikling? Vi står altså med et fælles ønske om at bringe evangeliet, korset, kristendommen i relation til den nød, for eksempel flygtningesituationen, som ikke blot er åndelig *eller* verdslig, personlig *eller* politisk, men som angår *hele* mennesket i alle dets relationer til Gud og andre.³ Derfor stiller vi os ikke tilfredse med klichéen om, at religion og politik skal holdes adskilt. Der er imidlertid i kirkernes og missionsorganisationernes aktuelle bestræbelse på en sådan helhedsorienteret troskab mod Guds mission en akut mangel på brugbar teologisk refleksion over forholdet mellem mission, kirke, samfund og politik. Praksis har igen overhalet teorien, og der er et teologisk efterslæb at indhente.

Kan toregimentelæren hjælpe kirker i mødet med flygtninge?

Som lutheranere er vi naturligt interesserede i, hvad toregimentelæren kan hjælpe os med i denne situation. Det, som kirker og missionsorganisationer har brug for, er imidlertid ikke en (opdateret) almen lære om kirke og samfund. Vi har brug for teologi, der er kendetegnet af det samme som Paulus' og Luthers teologiske arbejde: Det var historisk indfældet, kontekstuel og konkret. Paulus og Luther ville givetvis have talt og skrevet om flygtninge, hvis de havde levet i dagens Danmark.

I mødet med flygtninge bryder opdelingen af privat og politisk, kirke

2 Til forståelsen af integreret eller holistisk mission, se *Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke* 40, nr. 3/4 (2013).

3 Andreas Østerlund Nielsen, »Integreret mission er at leve i evangeliet: En introduktion til »integreret mission« (http://www.dmr.org/index.php/integreret-mission/bibliotek).

og samfund sammen, fordi flygtningen, ligesom alle andre, er ét, helt menneske. Det kræver en kraftig kynisme, hvis en lokal kirke eller gruppe af kristne *på den ene side* af næstekærlighed lærer en flygtningefamilie at kende, hjælper med praktiske forhold, giver trosoplæring, døber og viser medfølelse over helbredsproblemer forårsaget af tortur, og *på den anden side* ikke vil blande sig i årsagerne til, at familien er kommet her, om de kan få asyl eller opholdstilladelse eller ej, hvilke forhold de må leve under, eller hvad der sker, hvis de bliver hjemsendt; for det er politiske, samfundsmæssige forhold.

Hvordan skal kirker og missionsorganisationer da reagere på hele den sammensatte nødsituation, som flygtningen befinder sig i? Det er ikke muligt at vide, hvad Luther i dag ville have ment om den aktuelle flygtningesituation, men han ville helt sikkert have forholdt sig til den. Danske, lutherske kirker og missionsorganisationer har imidlertid kun vag eller utidssvarende teologisk refleksion over flygtningespørgsmålet ved hånden. Kritikken af toregimentelæren i nyere amerikansk teologi kan være med til at forklare os hvorfor.

Kritikken i nyere amerikansk teologi

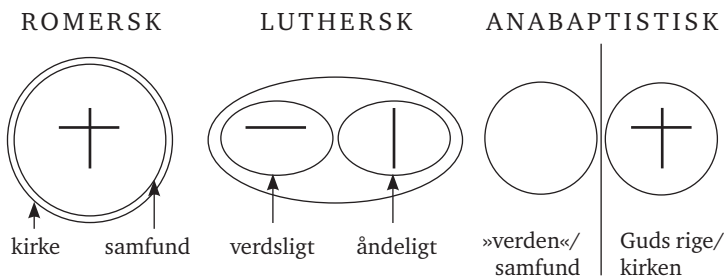
Den tildelte opgave for denne artikel er at præsentere kritikken af den lutherske toregimentelære i nyere amerikansk teologi. Det er dog uklart, om der findes noget, der med rette kan betegnes som *kritikken* af toregimentelæren i nyere amerikansk teologi. De amerikanske teologer synes at have vigtigere ting at tage sig til end at kritisere Luthers betragtninger over kirke og samfund i senmiddelalderens Tyskland. Den finske teolog Patrik Hagman påpeger dog, at toregimentelæren i den engelsksprogede verden også i luthersk sammenhæng generelt er blevet opfattet som et problem. Det kan skyldes, at den indflydelsesrige amerikanske teolog Reinhold Niebuhr var meget negativ over for toregimentelæren, og at toregimentelæren siden i høj grad er blevet knyttet sammen med Tyske Kristnes accept af nazismen.⁴

Jeg vil således i det følgende præsentere forskellige indvendinger mod toregimentelæren og dens anvendelse i dag, der er blevet rejst af udvalgte nord- og sydamerikanske teologer i, hvad man med lidt god vilje godt kan kalde nyere tid. Det er indvendinger, som kan være med

4 Patrik Hagman, *Efter folkkyrkan: En teologi om kyrkan i det efterkristna samhället* (Skellefteå: Artos & Norma, 2013), 68.

til at forklare, hvorfor toregimentelæren, som kirker og missionsorganisationer har den ved hånden, kun er til ringe nytte for eksempel i mødet med flygtninge.

For at få en visuel forståelsesramme for kritikken kan vi betragte følgende figurer, der illustrerer Luthers toregimentelære, og de alternativer, som Luther positionerede sig op imod:

Figur 1: Luthers toregimentelære og dens historiske alternativer

Den kritik, som jeg i det følgende vil præsentere, falder i fem punkter: Fejlagtig dualisme, reduktion af frelsen, mangelfuld eskatologi, problematisk etik og historisk afstand.

Fejlagtig dualisme

Den betydningsfulde amerikanske, lutherske teolog Carl E. Braaten fremsatte i 1977 en kritik af toregimentelæren i forbindelse med fremstillingen af sin missionsteologi.⁵ Hans kritik går ikke mindst på, at toregimentelæren indebærer en fejlagtig dualisme:

We believe that the traditional two-kingdoms scheme has fostered the wrong kind of dualism. In that scheme the eschatological kingdom of grace secures the salvation of the individual both here and hereafter, but at the high price of being cut off from the substance of political and social life. The result is two kinds of everything: two

5 Drøftelser af Braatens *The Flaming Center* her og i de følgende afsnit er gengivet fra min artikel »Helhed og distinktioner hos Luther og i holistisk mission« i: *Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke* 41, nr. 1 (2014), 54-66.

kinds of peace, two kinds of justice, two kinds of freedom, two kinds of reconciliation, two kinds of righteousness, and so forth.⁶

I bogen *Principles of Lutheran Theology* fra 1983, som er udkommet i andet reviderede oplag i 2007, drøfter Braaten toregimentelæren i relation til kirkens forhold til menneskerettigheder. Braaten peger på, hvordan lutheranere har svært ved at reagere på spørgsmålet om menneskerettigheder, fordi de bliver bremset af en udartet toregimentelære:

There is a certain dualistic interpretation of the two kingdoms that paralyzes the church on issues of justice and human rights. What do human rights have to do with a gospel that relates only to the inner life of faith and the afterlife of hope?⁷

Braaten anser denne udartede toregimentelære for et kætteri, som truer evangeliets integritet.⁸ Braaten præciserer dog samtidig, at uanset hvor meget fred og hvor mange rettigheder der sikres, kan det aldrig mediere det ene nødvendige, frelsen som gave, retfærdigheden over for Gud. Pointen for Braaten er, at dette ikke er en virkelighed, som blot angår det indre eller hinsidige.

Luthers teologi rummer ifølge Braaten også to korrekte dualismer. Den første dualisme er mellem to riger, som er i konflikt: Guds rige og Satans rige. Det er imidlertid ikke blot en åndelig kamp, men en kamp som pågår i verdenshistorien og angår livet i den skabte verden. Den anden korrekte dualisme er mellem Guds to måder at handle i verden på: Gud arbejder med verdslige midler for menneskers historiske befrielse, og Gud lover gennem forkyndelse og sakramentsforvaltning evigt liv. Hermed understreger Luther, at Gud virker universelt i hele skaberværket.⁹

Disse to dualismer, som Braaten bekræfter, hindrer altså ikke kirken

6 Carl E. Braaten, *The Flaming Center: A Theology of the Christian Mission* (Philadelphia: Fortress, 1977), 62. Orlando E. Costas argumenterer tilsvarende for, at syndens henholdsvis frelsens personlige og sociale side ikke kan adskilles; se Costas, *Christ Outside the Gate: Mission beyond Christendom* (Maryknoll: Orbis, 1982), 26.

7 Carl E. Braaten, *Principles of Lutheran Theology*, anden udgave (Minneapolis: Fortress, 2007), 152.

8 Braaten, *Principles of Lutheran Theology*, 152.

9 Braaten, *Principles of Lutheran Theology*, 162.

i at involvere sig på det strukturelle niveau. Tværtimod understreger de, at Guds virke i verden, Guds mission, retter sig direkte mod alle sider af skaberværket og menneskelivet. Den fejlagtige, rigide dualisme mellem åndeligt og verdsligt i toregimentelæren er derimod, som vi nu skal se på, forbundet med problemer i både soteriologien, eskatologien og etikken.

Reduceret soteriologi

Toregimentelærens fejlagtige dualisme berører ifølge Braaten forståelsen af frelsen:

[The] holistic concept of mission has been hampered by a dualistic model of the kingdom of God which separates the doctrine of salvation from the doctrine of creation. The history of salvation has been isolated from the history of the world. God's message in Christ has been related to the inner life and the afterlife, while other lords and demons have fought for dominion over the body of this life in all its present worldly entailments.¹⁰

Frelsen angår altså, ifølge Braaten, ikke blot et indre eller hinsidig aspekt af tilværelsen, men hele den skabte verden og verdenshistorien.

I tænkningen om »integreret mission« peger der flere steder på den kollektive antropologi i de bibelske skrifter. Den implicitte frelsesforståelse i toregimentelæren har derimod et stærkt individualistisk træk. Den amerikanske teolog Craig L. Nesson, der søger at rehabilitere toregimentelæren med henblik på at understøtte kristnes politiske engagement, skriver således:

If, however, the gospel of Jesus Christ offers salvation not only to individuals but also to the entire creation (cf. the Hebrew idea of shalom), then it would appear the gospel itself insists on expression not only in the lives of individuals but also in political life. The entire debate about Luther's two kingdoms concept revolves in this way on no less an issue than the very definition of the gospel itself and the nature of the salvation which this gospel promises.¹¹

10 Braaten, *The Flaming Center*, 57.

11 Craig L. Nesson, »Liberation Theologies Critique of Luther's Two Kingdoms Doctrine« i: *Currents in Theology and Mission* 16 (1989), 266.

Toregimentelærens modstilling af åndeligt og verdsligt, indre og ydre, privat og offentligt, personligt og socialt er fremmed for den jødiske og bibelske virkelighedsopfattelse, og den har sammenhæng med en reduktion af frelsen til det indre, hinsidige og individuelle.

Mangelfuld eskatologi

Den fejlagtige dualisme hænger også, ifølge Braaten, sammen med en problematisk eskatologi. Der er ganske rigtigt forskel på det endelige eskatologiske, fremtidige Guds rige og den foreløbige nuværende legemliggørelse af riget i historien. Denne forskel har imidlertid i toregimentelæren ført til de netop nævnte falske modstillinger. Frelsens berøring af livet i hele dets totalitet og alle dets dimensioner bliver anset for rent futurisk.¹²

Braaten påpeger endvidere, at spørgsmålet om verdslig øvrighed og kristent engagement i samfundet altid drøftes med henvisning til det »gamle«, til en skabelsesorden, til en naturlig lov, ikke med henvisning til det nye, der er sket i Kristus, og til totaliteten i den endelige genløsning. Kirken peger altså alene tilbage til en bedre fortid og ikke frem mod den lovede fremtid.¹³

Den amerikanske teolog Stanley Hauerwas pointerer samme mangel hos Luther:

But Luther also failed to properly appreciate the kingdom as an eschatological reality that is a present possibility through the life, death, and resurrection of Jesus. Rather the ›Kingdom,‹ at least in Lutheranism, became a realm that stood as a judgment on all our earthly endeavors. The kingdom is everything we currently are not.¹⁴

Toregimentelæren forbigår således gudsriget som en eskatologisk alle-rede / endnu-ikke virkelighed i verden.

12 Braaten, *The Flaming Center*, 60-61.

13 Braaten, *The Flaming Center*, 61; om forholdet mellem skabelse og eskatologi, se også Per Frostin, *Luther's Two Kingdoms Doctrine: A Critical Study* (Lund: Lund University Press, 1994), 111-128.

14 Stanley Hauerwas, »On Living Between the Times« i: *Valparaiso University Law Review* 17, nr. 1 (1983), 60.

Problematisk etik

Den fejlagtige dualisme i toregimentelæren skaber også problemer for etikken. Luther skelner mellem kristnes handlinger *med henblik på sig selv*, hvor Bjergprædikenens etik skal følges, og *med henblik på andre*, hvor fornuften og den naturlige lov bør råde. Der er flere svagheder ved dette. Dydsetikkens berettigede fokus på et menneskes karakter er underbetonet til fordel for en abstrakt henvisning til *kærligheden*.¹⁵ Etikken hviler for det verdslige regiments vedkommende på et rent pragmatisk grundlag, hvad den enkelte i situationen anser for at være i overensstemmelse med »kærligheden.« Luthers argument for, at kristne skal bruge *sværdet*, er således gentagne gange blot, at det er *nyttigt og nødvendigt*.¹⁶ Toregimentelæren gør også etikken til et spørgsmål om individuelle valg. Den amerikanske teolog John Howard Yoder gør derimod ifølge Hagman gældende, at det, som kristendommen har at sige om, hvordan vi skal leve, beror på kirken som forudsætning: Det kristne fællesskabs samlede erfaringer, bekendelse og absolution og Åndens kraft.¹⁷ Endelig må det også ifølge Braaten fastholdes, at toregimentelæren har være medskyldig i menneskelige katastrofer. Det stiller spørgsmålstegn ved dens legitimitet.¹⁸

Toregimentelæren indebærer altså en etik, som er løsrevet fra en kristen etiks forudsætning i kirken og i stedet beror på en pragmatisk og abstrakt henvisning til *nødvendighed og kærlighed*. Det har bidraget til menneskelige katastrofer og til at lamme kirkens vidnesbyrd.

Historisk afstand

Luthers tanker var uundgåeligt bestemt af hans egen tid og historiske sammenhæng. Det var deres styrke dengang, og det er deres begrænsning nu. Fra en argentinsk kontekst påpeger teologen John R. Stumme i 1983, at Luther accepterede sin tids rådende politiske system. Luther stod imidlertid ikke overfor vores tids forhold mellem nationalstater, demokrati, militært diktatur og revolution.¹⁹ Hvor de regerende efter

15 Det er dog ikke fraværende, se for eksempel Martin Luther, *Om verdslig øvrighed*, oversat af Svend Andersen (Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2006), 165.

16 Andersen, *Verdslig øvrighed*, 127; Hauerwas, *Living Between*, 58.

17 Hagman, *Efter folkkyrkan*, 133.

18 Braaten, *The Flaming Center*, 58.

19 John R. Stumme, »Luther's Doctrine of the Two Kingdoms in the Context

Luthers opfattelse sikrede lov og orden og dermed også sikrede kirken frihed til at forkynde evangeliet, var det modsatte tilfældet i Stummes Argentina.

Til Luthers verdensbillede hørte, som vi har set, at Gud ved sit forsyn leder verdens og historiens gang, og at der pågår en kamp mellem Gud og Satan. Dette var et verdensbillede, som Luther vel grundlæggende kunne forvente at dele med magthaverne, og som han derfor kunne appellere på grundlag af. Dette overlap i verdensbillede var en historisk præmis, som var bestemmende for Luthers formuleringer og forståelse af forholdet mellem åndeligt og verdsligt i det kristne liv. Den præmis er ikke længere til stede. Det kristne verdensbillede deles i dag ikke af det politiske system.²⁰

Den historiske forskel er dog endnu mere kompleks. Er det overhovedet muligt at udpege det, som i luthersk, teologisk sammenhæng betegnes som »verdslig øvrighed«. Er det folketinget? Er det EU? Er det de markedsøkonomiske spillere? Er det medierne? Og i hvilke dele af deres magtudøvelse er de »øvrighed« og i hvilke dele ikke? Yoder pointerer for eksempel ifølge Hagman modsat toregimentelæren, at staten kun er ét aspekt ved verden, som kirken må forholde sig til, på samme måde som kirken må forholde sig til erhvervslivet og foreningslivet. Staten har derfor ikke nogen unik teologisk position for Yoder. Vi kan altså ikke overføre Det Nye Testaments tale om *myndighed* eller Luthers tale om verdslig øvrighed eksklusivt på staten.

Der er et bredt historisk gab mellem vores tid og Luthers historiske sammenhæng, som betyder, at vi ikke kan anvende Luthers politiske tænkning på nutidige politiske forhold eller overføre Luthers vejledning af kirken til vores tid.²¹

Opsummering af kritikken

Der er elementer og dualismer i toregimentelæren, som er nyttige for nutidige kirker og missionsorganisationer i Danmark i integreret mission. Toregimentelæren rummer imidlertid en grundlæggende, fejlagtig dualisme mellem åndeligt og verdsligt. Reduktionen af frelse til at vedrøre det individuelle, indre og hinsidige udelukker, at det struktu-

of Liberation Theology« i: *Word & World* 3, nr. 4 (1983), 427.

20 Nesson, *Liberation Theologies Critique*, 262.

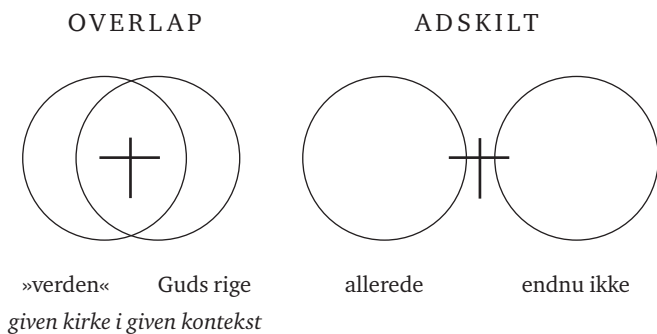
21 Nesson, *Liberation Theologies Critique*, 264.

relle og sociale niveau for indeværende er berørt af genløsningen. Den mangelfulde eskatologi savner en realistisk beskrivelse af den allerede/ endnu-ikke-virkelighed, som kirken lever i. Den problematiske etik mangler bibelsk substans i dens pragmatiske, abstrakte henvisning til *nødvendighed* og *kærlighed*. Endelig forholder Luthers tanker om kirke og verdslig øvrighed sig til en helt anden samfundsmæssig og politisk situation end den aktuelle danske.

Disse indvendinger er med til at forklare, hvorfor toregimentelæren synes at være en hæmsko for kirker og missionsorganisationer i integreret mission i deres bestræbelse på at lade evangeliet møde verdens nød i alle dens dimensioner. Der er brug for nye perspektiver og begreber.

Elementer til en aktuel forståelse af kirke og samfund

Luthers tale om to regimenter var knyttet til en omend urolig så alligevel langt mere statisk samfundsmæssig enhedskultur end vores tid. Vi har i vores historiske sammenhæng behov for en mere dynamisk forståelse af forholdet mellem kirke og samfund. En sådan mere dynamisk forståelse kan illustreres med to cirkler, som teologisk og sociologisk overlapper hinanden, men temporalt er adskilt:

Figur 2

Vi har behov for at bringe andre begreber og perspektiver end Luthers i anvendelse. Hos kritikerne af toregimentelæren tales der således om *helhed*, *allerede / endnu-ikke*, *fortælling*, *performance* og *magter og myndigheder*.

Helhed frem for adskillelse

Den kristne tro afhænger ifølge Braaten af at gøre de rigtige distinktioner mellem de to riger/regimenter. Men distinktion betyder ikke adskillelse. De to riger er ikke sfærer, som kan adskilles, men dimensioner, der skal skelnes mellem.²² Braaten fastholder altså nogle traditionelle lutherske distinktioner, samtidig med at han betoner enheden i Guds virke i verden i historien. Med Jesus er Messias' komme til frelse for Israel forbundet med, at blinde ser, og at lamme går.²³ Kirkens budskab kombinerer således håb for de fattige og håb for syndere. De fattige råber på retfærdighed og syndere råber på retfærdiggørelse. Disse to anligger må ikke adskilles. Braaten beskriver det således:

The *vertical* dimension of the gospel mediates an encounter with the absolute transcendence of God; the *horizontal* dimension of the coming kingdom speaks of the encounter with Christ in the person of our needy neighbor. The *depth* dimension reveals our human condition of sin and estrangement; the *breadth* dimension tangles with the powers of evil on the plane of everyday historical existence. The *personal* dimension lifts up each individual as infinitely valuable in the sight of God; the *political* dimension looks to the quality of justice and liberty that prevails in the land. The symbol of the kingdom of God is multidimensional, uniting these vertical and personal dimensions with horizontal and political dimensions of the coming kingdom.²⁴

Udfordringen er ifølge Braaten, hvorvidt kirken engageret i Guds mission kan bringe *den lodrette linje*, retfærdiggørelse ved tro alene, til at ramme eller bære *den vandrette linje*, Guds rige, der kæmper for retfærdighed i en ond verden. Den Gud, som i Kristus forsoner verden med sig selv, er også den Gud, som er aktivt involveret i kampen for befrielse fra sult og undertrykkelse. Det må kirken også være, hvis den skal være tro mod *helheden* i Guds mission.

22 Braaten, *Principles of Lutheran Theology*, 162.

23 Braaten, *Principles of Lutheran Theology*, 164.

24 Braaten, *Principles of Lutheran Theology*, 164-165 (kursivering original).